

گذر از ماه به ماه؟

حمیدرضا حقیری

عنوان کتاب، ماه بود و رویاه

نویسنده و تصویرگر، آناهیتا تیموریان

ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

نوبت چاپ، اول - ۱۳۷۶

شمارگان، ۳۰۰۰۰ نسخه

تعداد صفحات، ۲۸ صفحه

بها، ۲۰۰ تومان

چشمگیر در این ارتفاع متمرکز می‌کند. کودک هنوز نمی‌تواند جنبه غیرمتمرکز Decenter [چندمداری] به فکر خود دهد و دو جنبه موقعیت را در آن واحد در نظر گیرد.

اما چیزی که مربوط به این داستان می‌شود، ویژگی چندارپنداری است. در مرحله چندارپنداری، کودک فکر می‌کند هر غیرجانداری که حرکت می‌کند، صاحب اراده و واجد هشیاری است. پس جاندار است.

توانایی هماهنگ ساختن دو دیدگاه در آن واحد پایه اندیشه اجتماعی و نیز اندیشه علمی کودکان را تشکیل می‌دهد که مرحله بعد از خودمداری حاصل می‌شود. در این داستان، چنان که خواهد آمد، می‌توان تفسیر کرد که داستان، تجربه حرکت از خودمداری به مرحله غیرمتمرکز را در اختیار کودک مخاطب قرار می‌دهد. ۲

خلاصه داستان:

یک شب رویاهی، ماه را از آسمان برمی‌دارد و به خانه خود می‌برد. از بودن ماه در خانه‌اش بسیار خوشحال می‌شود. برای او بهترین غذا را می‌پزد، اما وقتی که سفره را می‌چیند، به یاد می‌آورد که ماه نمی‌تواند غذا بخورد. ماه فقط می‌تابد و بزرگ‌تر می‌شود. شب بعد نقلی زیبایی از ماه می‌کشد و شب بعد هم بهترین آواز را می‌خواند. اما هر بار به یاد می‌آورد که ماه نمی‌تواند ببیند و بشنود. ماه هم هر شب بزرگ و بزرگ‌تر می‌شود تا این که بعد از سیزده شب تبدیل به یک ماه کامل می‌شود و دیگر در خانه او جانی می‌گیرد. رویاه بالاخره می‌فهمد برای این که

با دنیای پلاواسطه خود سازمان می‌دهد. در دوره پیش عملیاتی، کودک می‌آموزد بیندیشد، اما اندیشه او فاقد نظام و غیرمنطقی است. در دوره اعمال ملموس کودک به صورت نظام‌دار می‌اندیشد، اما فقط درباره اشیا و اعمال ملموس و بالاخره در دوره اعمال صوری، کودک می‌تواند در سطحی کاملاً مجرد و فرضی، به صورتی نظام‌مند بیندیشد. دوره پیش عملیاتی، با ویژگی‌های خودمداری، چندارپنداری، فقدان ثبات اندازه و... همراه است.

خودمداری egocentrism «کودک خودمدار، بین نظر خود و نظر دیگری تفاوتی قائل نیست و تصور می‌کند جهانی که خود می‌نگرد، همان جهانی است که دیگری نیز می‌نگرد.» (متنصو ۱۴۶)

خودمداری، عامل مشترک همه ویژگی‌های مرحله پیش عملیاتی محسوب شده است کودک در این مرحله، فقط به یک بُعد از موضوع می‌تواند توجه کند یا قوای ذهنی او متمرکز بر یک بعد است. فرضاً در ویژگی فقدان ثبات اندازه، هنگامی که آب از یک لیوان بلندتر در یک لیوان کوتاه‌تر و پهن‌تر ریخته می‌شود، کودک فکر خود را تنها روی یک بُعد

در این نوشته برای تفسیر داستان «ماه بود و رویاه»، ابتدا نظریه دوره عمومی رشد پیازه به اشاره گفته می‌شود. سپس از داستان دو تفسیر ارائه می‌شود و در آخر، با ذکر چند نکته درباره شخصیت رویاه و فضای داستان، بررسی خود را به پایان می‌رسانیم.

دوره عمومی رشد: پیازه، مراحل عمومی رشد را به چهار دوره تقسیم می‌کند:

- مرحله ۱: حسی حرکتی ۰-۲ سالگی
 - پیش عملیاتی ۲-۷ سالگی
 - اعمال ملموس ۷-۱۱ سالگی
 - اعمال صوری ۱۱-بلوغ و بزرگسالی
- در دوره حسی حرکتی، کودک روان‌بدهای Scheme اعمال فیزیکی، مانند مکیدن و چنگ زدن را برای رویارویی

ماه را خوشحال کند، چه باید بکند. چهارده شب دیگر صبر می‌کند تا این که ماه دوباره کوچک و کوچکتر می‌شود. آن‌گاه ماه را به آسمان برمی‌گرداند.

تفسیر اول: در این تفسیر، چنین فرض می‌شود که رویه درواقع، کودکی است که در مرحله پیش‌عملیاتی قرار دارد.

او برای ماه غذا می‌پزد؛ چون فکر می‌کند مانند او می‌تواند بخورد. همین‌طور نقاشی می‌کشد و آواز می‌خواند؛ چون فکر می‌کند می‌تواند ببیند و بشنود. به عبارتی، تنها از یک بعد (دیدگاه فردی خود) ماه را دیده است و سپس با انجام این سه کتشی، پی می‌برد که ماه مانند او عمل نمی‌کند. در پایان، او یک مرحله رشد را طی کرده است و از خودمادری، به مرحله غیرتمرکزی Decentre رسیده است.

اشکال به تفسیر اصل: اما اگر فرض کنیم چنین تفسیری درست است و رویه از کنار هم قرار دادن این سه کتشی، فرآیند رشد را طی کرده است، یک اشکال به وجود می‌آید. رویه در هر سه کتشی، از قبل می‌دانسته که ماه توانایی انجام آن کتشی را ندارد. مثلاً ماه غذا نمی‌تواند بخورد، او تنها به یاد می‌آورد «لو سفره شام را قشنگ و با سلیقه چید و رو به ماه زیبایش کرد تا او را سر سفره دعوت کند و تازه آن‌وقت بود که بادش

افتاد، ماه که غذا نمی‌خورد. ماه فقط، می‌تایید.» ص ۲۴

حال اگر جاندارینداری، ملاک وجود یا عبور از این

مرحله باشد، در حالی که رویه از قبل می‌دانسته که ماه، مانند او

عمل نمی‌کند، دیگر نمی‌توان او را در مرحله پیش از عمل دانست و به طبع آن، رشدی حاصل نشده و تفسیر اول غلط است.

تفسیر دوم: رویه در پایان، وقتی که ماه را نتوان از انجام سه عمل می‌بیند چنین می‌کند:

«فردای آن شب، رویه تصمیم خود را گرفت. حالا می‌دانست چطور ماه عزیزش را خوشحال کند.» ص ۲۴

رویه، در پایان ماجرا، راه خوشحال کردن ماه را فهمیده است. او از ابتدا نیز قصد خوشحال کردن ماه را داشته، اولین شب که رویه ماه را به

خانه می‌آورد، چنین است: «هر آن شب رویه از بودن ماه در لانه‌اش خوشحال بود گاهی می‌خندید، گاهی دور او می‌چرخید، گاهی به هوا می‌پرید.» ص ۸

اعمال رویه، شبیه اعمال مادری است که برای فرزندش، بهترین غذا را می‌پزد، زیباترین نقاشی‌ها را می‌کشد و بهترین لالایی را می‌خواند. رویه، کودکی نیست که از خلال این سه کتشی تکون پیدا کرده

باشد، بلکه آدم بزرگی است که نمی‌تواند درست ارتباط بگیرد.

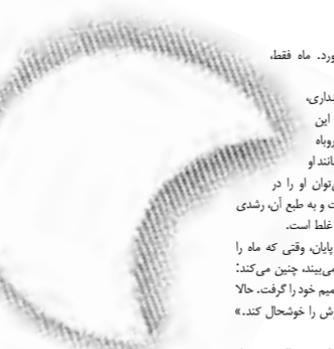
شخصیت رویه و فضای داستان

شخصیت رویه: این رویه برخلاف رویه‌های سنتی، هیچ مکرری ندارد (آشنایی‌زدایی)

همان‌طور که گفته شد، او شخصیتی مهرطلب و از صداقت و درک زیبایی و لطافت پر است.

فضای داستان: نام ماجراها در شب و فضای مهمانی اتفاق می‌افتد.

این موضوع، به همراه زمینه آبی تصاویر،

فضایی خیال‌انگیز ایجاد کرده است و روهایی که تراویند مهتاب را می‌فهمد.

نتیجه: از داستان دو تفسیر شد. در تفسیر اول،

بر اساس نظریه پیازه و سه کتشی رویه، چنین آمد که رویه درواقع، کودکی است که در ابتدای

داستان، جانداریندار است و در مرحله دوم رشد قرار دارد و در پایان داستان، او از خودمادری، به غیرتمرکزی می‌رسد. این تفسیر غیرقابل قبول بود.

در تفسیر دوم گفته شد که رویه از اول قصد خوشحال کردن ماه را داشته و شخصیتی مهرطلب و درواقع، آدم بزرگی است که می‌خواهد

مهرمانی کند. بنابراین، داستان ماجرای گذر از ماه چاندرا، به ماه واقعی نیست.

پاورقی‌ها:

- ۱ این بخش تلخیصی از منبع شماره یک است.
- ۲ فرداً اگر تفسیر اول قبول باشد، آیا نزد کودک مخلط می‌تواند به عنوان یک تجربه باعث تحریک قوای ذهنی او بشود؟ برای ورود به مرحله بعد، به نظر می‌رسد پاسخ به این پرسش، مفصلی نیازمندی باشد.

منابع:

- ۱ کربن، سی، پیشگامان روان‌شناسی رشد، ترجمه فرید فدایی، تهران: اطلاعات، ۱۳۶۷.
- ۲ منصور، محمود، روان‌شناسی زنتیک تحول‌روایی از تولد تا پیری، تهران: سمت، ۱۳۸۴.